

הלכה נוספת:

אם אמר לשנים: אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו, שבאופן זה אין לחשוש שמא תשכור האשה עדים שיאמרו לאחרים לחתום, שאין העדים חותמים על הגט אלא אם כן שמעו מפי הבעל עצמו.

רב חסדא אמר: כשר, ולא תעשה כן לכתחילה, גזירה משום שיבואו להכשיר אף באופן שאומר הבעל לעדים שיאמרו לאחרים לחתום, ואז יש לחשוש שמא תשכור האשה עדים שיאמרו לאחרים בשם הבעל לחתום.

רבה בר בר חנה אמר: כשר, ותעשה כן לכתחילה.

רב נחמן אמר: כשר ולא תעשה. רב ששת אמר: כשר ותעשה.

רבה אמר: כשר ולא תעשה. רב יוסף אמר: כשר ותעשה.

ב-10 ואיכא דאפיך להו [ויש שהופכים] את השיטות של רבה ורב יוסף בענין זה.

שנינו במשנה: אמר לעשרה: כתבו גט לאשתי — אחד כותב ושנים חותמין.

תנו רבנן בברייתא: אמר הבעל לעשרה: כתבו גט ותנו לאשתי — אחד כותב על ידי [בשביל] כולם.

ואם אמר: כולכם כתובו — אחד כותב במעמד כולם⁽⁴⁾.

ואם אמר: הוליכו גט לאשתי — אחד מוליך על ידי [בשביל] כולם.

ואם אמר: כולכם הוליכו — אחד מוליך במעמד כולם, שכולם צריכים ללכת עמו.

איבעיא להו: אם לא אמר כולכם, אלא מנה [ספר] אותן הבעל א' ב' ג' ד' וכו', ואמר כתבו גט לאשתי, מהו הדין?

האם בזה שמינה אותם, התכוון למנות את כל המנויים וצריך לכתוב במעמד כל המנויים, או שמא, כיון שלא אמר להם "כולכם המנויים כתובו", לא צריך שכולם יכתבו, אלא אחד כותב בשביל כולם.

רב הונא אמר: מנה [ספר] אותם הבעל — אינו כאומר כולכם, ואחד כותב בשביל כולם.

רבי יוחנן משום רבי אלעזר דמן רומה אמר: מנה [ספר] אותם הבעל — הרי הוא כאומר כולכם, וצריך לכתוב את הגט במעמד כל המנויים.

אמר רב פפא: ולא פליגי! רב הונא ורבי יוחנן אינם חולקים].

אלא, הא [אחד מהם דיבר] באופן דמנה [שספר] הבעל את כולו [כולם], והא [ואחד מהם דיבר] באופן דמנה הבעל רק את מקצתייהו.

אמרי לה להאי גיסא, ואמרי לה להאי גיסא [יש אומרים לבאר את החילוק לצד זה, ויש אומרים לצד זה].

חתם סופר ועד, שפסול. ותירץ, שרק חתם סופר ועד אחד פסלו חכמים, אבל אם יש שני עדים,

4. במשנה נאמר שכולם חותמים. ומקשה הריטב"א, אם כן, גם הסופר חותם, והוי כמו

יש אומרים לבאר את החילוק כך: אם מנה את כולם, התכוון שכולם יעשו זאת יחד, אבל אם מנה רק את מקצתם התכוון רק להקפיד ששניים מתוך המנויים יהיו החותמים, ולא אחרים, אבל לא התכוון שיחתמו כולם, כי היות ולא מינה את כולם, הוברר שטורח הדבר עליו, ואינו מעונין שכולם יחתמו, לכן אפילו המנויים אינם צריכים לחתום אלא רק מקצתם.

ויש אומרים לבאר את החילוק להיפך: אם מנה רק את מקצתם, גילה בדעתו שעל אלו מקפיד, וצריכים כל אותם מנויים לחתום, אבל אם הוא מנה את כולם, כיון שלא אמר "כולכם", אינו מקפיד אלא רק שיחתמו בפני מנין זה, ולא התכוון שיחתמו כולם.

אתקין [התקין] **רב יהודה בניתא דאמר** הבעל במעמד רבים "**כולכם** כתובו", ויש חשש שמא יאמר שהתכוון לכולם, ולא יחתמו כולם, ונמצא גט בטל, לכן תיקן שיכתבו בגט שהבעל אמר להם בנוסח זה: אמר לנו פלוני: **כתובו, או כולכו** [כולכם],

או כל חד וחד מינכו [או אחד מכם].

חתמו, או כולכו או **כל תרי מינכו**,

אובילו, [הוליכו] את הגט **או כולכו** או **כל חד וחד מינכו**,

שבאופן זה אין חשש שיפסל הגט אם אחד מהם לא ישתתף במעשה.

אמר רבא: תקנה זו עדיין משאירה מקום למכשול, כי **זימנין דנאיז ליה לדיבוריה** [לפעמים יחתוך הבעל ויקצר בדיבורו], **ואמר רק "כולכו"**, ולא מוסיף **ואמר "כל חד מינכו"**, **ואתי לאיפסולי** [ויבוא הגט לידי פסול] אם לא יכתבו במעמד כולם או אם לא יחתמו כולם.

אלא, אמר רבא: התקנה היא שיכתבו בגט שאמר הבעל בנוסח הזה:

אמר לנו פלוני: **כתובו כל חד מינכו**. **חתמו כל תרי מינכו**. **אובילו כל חד מינכו**. ולא יאמר כלל לשון כולכם.

הדרן עלך האומר

שהבעל ביקש מעשרה מסוימים שיחתמו, ולכן אין חשש לתקלה.

חזן מהסופר, לא פסלו. ומבאר הריטב"א הטעם, שהיות וכאן הבעל ביקש מהרבה עדים לחתום, אם הסופר לא יחתום אין לו קפידא, כיון שידוע

פרק מי שאחזו

מתניתין:

בראשו לאות הסכמה — **בודקין אותו שלש פעמים**, בשלושה ענינים שונים, כדי להיווכח אם דעתו נכונה ומיושבת.

אם ראו שדעתו צלולה, שבדקוהו **ואמר על לאו, "לאו"**, שנענע בראשו כדרך שבני אדם מנענים אותו כסימן ללאו, ועל הן הרכין ראשו בצורה של הרכנת "הן", שלש פעמים לכל אחד, הרי זה סימן שדעתו צלולה.

וכיון שהרכין בראשו בענין הגט, **הרי אלו יכתבו ויתנו**⁽²⁾.

גמרא:

מאי [מהו] "קורדייקוס"?

אמר שמואל: דנכתיה חמרא חדתא דמעצרתא [מי ש"נשכו" יין חדש, דהיינו, מיץ ענבים, שעדיין לא תסס, שנלקח מהגת שדורכים בה את הענבים. כלומר, שתה ממנו והרגיש שנכנסה בו רוח].

ומקשינן: **וליתני התנא במשנתינו במפורש: מי שנשכו יין חדש!**

ומתריצין: **הא קא משמע לן** [זהו שבא התנא להשמיענו], **דהא רוחא** [ששד זה] האוחז בו על ידי כך, "קורדייקוס" שמה.

מי שאחזו [שתקפו] קורדייקוס [שם של שידה השולטת על האדם כששותה הרבה מיץ ענבים, ונהיה לו מין חולי המבלבל את דעתו לזמן מסויים].

ואמר בזמן שתקפו הקורדייקוס "כתבו גט לאשתי"⁽¹⁾ — לא אמר כלום, לפי שאין דעתו מיושבת עליו באותו זמן.

ואפילו לכשיבריא אין כותבים על סמך דבריו אלו, לפי שאין בדבריו כלום.

ואם נכתב, דינו כגט שנכתב שלא במצוות הבעל, והוא בטל.

ואם אמר: **כתבו ותנו גט לאשתי** כשהיתה דעתו צלולה,

ואחר כך אחזו קורדייקוס, ובשעה שאחזו הקורדייקוס חזר ואמר "לא תכתבנו", אין דבריו האחרונים שאמר בשעה שאחזו הקורדייקוס, כלום. ולאחר שנתיישבה דעתו, כותבים את הגט על סמך דבריו הראשונים, ונותנים אותו לאשתו, ואין צריכים לחזור ולשאול אותו על כך.

מי שנשתתק, נעשה אילם, ואמרו לו שניים: הרוצה אתה שנכתוב גט לאשתך? והרכין

1. התוספות פירשו שמדובר אפילו באופן שאמר "כתבו ותנו".
2. ואף על פי שלא שאלו אותו אלא על

הכתיבה, מכל מקום כותבים את הגט ונותנים לאשתו, שדינו כחולה, שאם אמר "כתבו" הריהו כאומר "כתבו ותנו" כמו שנתבאר בפרק שלעיל. מאירי.

למאי נפקא מינה שמה של השידה?

לקמיעא, שכדי להוציא את הרוח, צריכים בקמיע להשביע את הרוח בשמו.

מאי אסותיה [מהו תרופתו]⁽³⁾ של החולה שתקפתו קורדייקוס?

יאכל בישרא סומקא אגומרי [בשר אדום כחוש שנצלה על גחלים], וישתה חמרא מרקא [יין שמזוג בהרבה מים].

אמר אבוי, אמרה לי אם⁽⁴⁾: התרופה לשימשא בת יומא [למחלת חום בת יום] — ישתה החולה כוזא דמייא [קנקן מים].

ולמחלת חום בת תרי יומי [בת שני ימים] — סיכורי [יקיז דם בקרן].

ולמחלת חום בת תלתא [שלשה] יומי — יאכל בישרא סומקא אגומרי [בשר אדום כחוש שנצלה על גחלים], וישתה חמרא מרקא [יין שמזוג בהרבה מים].

לשימשא עתיקתא [למחלת חום ישנה]

הנמשכת זמן רב — ליתי תרנגולתא ארכמתי [יקח תרנגולת שחורה], וליקרעה שתי וערב [ויקרע אותה לאורכה ולרחבה], וליגלחיה למציעתא דרישיה, ולותביה עילויה [יגלח החולה את אמצע ראשו, וישיב עליו את התרנגולת]. וננחיה עילויה עד דמיסרד [ויניח את התרנגולת שם עד שידבק בו הדם שלה].

ולינחות וליקום במיא עד צואריה עד דחליש עלמא עילויה [ירד ויעמוד במים עד צווארו, עד שיהיה קרוב להתעלף מרוב חולשה]. ולימוד ולפליק וליתיב [ואז ישוט במים ויעלה מן המים וישב לנוח].

ואי [ואם] לא יוכל לעשות את כל זה, ליכול ברתוי [יאכל ירק הנקרא "כרישים"], ולינחות וליקום במיא עד צואריה עד דחליש עלמא עילויה [ירד ויעמוד במים עד צווארו, עד שיהיה קרוב להתעלף מרוב חולשה], ולימוד ולפליק וליתיב [ואז ישוט במים ויעלה מן המים וישב לנוח].

חסר מכל החכמות, ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה.

והעיון יעקב [לקמן ע, א] מתרץ על פי הרמב"ם בפירושו המשניות [פסחים סוף פרק ד'], שכתב, שספר הרפואות היה בו דברים שהתורה אסרה להתרפאות בהן כגון על פי הכוכבים, ונכתב על מנת ללמדו ולא כדי לעשות על פיו, אבל התרופות שהוזכרו בגמרא, מותר להתרפאות בהן, ולכן מותר לכותבם.

4. כתב רש"י [כתובות לט ב] שלא היתה אמו אלא אומנתו, שאמו מתה מיד אחרי לידתו, כמבואר בקידושין [לא, ב], ולכן נקרא "אביי", שהוא ראשי תיבות: אשר כך ירוחם יתום [מהרש"א קידושין בשם ספר היוחסין].

3. המהרש"א בחידושי אגדות [לקמן סח ב] מקשה: למה הגמרא מביאה את התרופות האלו, הרי מובא בברכות [י ב] על הכתוב "והטוב בעיניך עשיתי" — שגנו חזקיהו המלך את ספר התרופות, כדי שיבקשו רחמים מהקב"ה ולא יעסקו ברפואות, ושבחוהו חכמים.

ותירץ, שוודאי ניתן רשות לרפואות, וכן לדעת את רפואות כל המחלות, אלא שאין ראוי לגלות זאת לכל אדם משום שיש אנשים שאינם הגונים שלא יבטחו בה. וכיון שראו רבינא ורב אשי שמשתכחת חכמת הרפואה, כתבוהו, כיון שאי אפשר לזכרם בעל פה, כעין מה שהתירו לכתוב תורה שבעל פה משום "עת לעשות לה' הפרו תורתך". ומתוך כך תראה שאין התלמוד

לבי מסותא [שלחה שליחים להעלות אותו לבית המרחץ], ומוקמי ליה במינא דבי מסותא עד דמהפכי מיא דבי מסותא והווי דמא, [והעמידוהו אותו במים של בית המרחץ עד שנהפכו המים של בית המרחץ ונעשו אדומים כדם] מחמת זיעה אדומה שיצאה ממנו מהבשר השמן שאכל והיין הלא מזוג ששתה, וקאי בישריה פשיטי פשיט [ועמד בשרו ונעשה כהרות עגולות].

רב יוסף כשהיה סובל מקור, איעסק בריחיא [היה עוסק בטחינה ברייחים] כדי שיתחמם ויזיע.

רב ששת כשהיה סובל מקור, איעסק בכשורי [היה עוסק בנשיאת קורות ומשאות], אמר: גדולה מלאכה שמחממת את בעליה.

אמר ליה ריש גלותא לרב ששת: מאי טעמא לא סעיד מר גבן [מה היא הסיבה שאין אדוני אוכל אצלנו]?

אמר ליה: משום דלא מעלו [שאינם טובים] עבדי הבית, דחשידי [שהם חשודים] אאבר מן החי.

אמר ליה: מי יימר, מי יאמר ויוכיח שהם חשודים על כך?

אמר ליה: השתא מחוינא [עכשיו אראה] לך.

אמר ליה רב ששת לשמעיה [לשמשו]: זיל גנוב אייתי לי חדא כרעא מחיותא! לך "גנוב", והבא לי רגל אחת מן הבהמה ששחטו עבדי ראש הגולה לסעודה.

הלך שמשו ואייתי ליה [והביא לו].

לשימשא [למחלת חום], התרופה — יאכל בישרא סומקא אגומרי [בשר אדום כחוש שנצלה על גחלים], וישתה חמרא מרקא [יין שמזוג בהרבה מים].

לתלגא [לשלג] חולי שאחזו מחמת צינה, התרופה — שיאכל בישרא שמינא אגומרי [בשר שמן שנצלה על גחלים], וישתה חמרא חייא [יין חי, שאינו מזוג במים].

ומביאה הגמרא מעשה ברב עמרם חסידא, כי הוה מצערין ליה בי ריש גלותא [כשהיו מצערים אותו עבדי בית ראש הגולה] כיון שהיה חסיד ופרוש, והיה מחמיר עליהם באיסורים, הווי מנגזי ליה אתלגא [היו משכיבים אותו לישון על שלג] עד שנחלה.

למחר אמרו ליה העבדים: מאי ניחא ליה למר דלייתו ליה [מה נוח לאדוני שיביאו לו לאכול]?

אמר רב עמרם חסידא בלבו: הני [עבדים אלון] רוצים לצער אותי, וכל דאמינא להו מיפך אפכי [וכל מה שאומר להם יעשו ההיפך], לכן אמר להו: רוצה אני בישרא סומקא אגומרי וחמרא מרקא [בשר אדום כחוש שנצלה על גחלים, ויין שמזוג בהרבה מים].

וכך היה כמו שחשב: אייתו ליה אינהו [הביאו לו הם]: בישרא שמינא אגומרי וחמרא חייא [בשר שמן שנצלה על גחלים, ויין חי שאינו מזוג במים], והרי כאמור זו היתה התרופה למחלת הצינה שממנה סבל.

שמעה ילתא אשת רב נחמן [שהיתה בת הנשיא ואשת אב בית דין, והיתה חשובה] מה שקרה לרב עמרם חסידא, ומעיילה ליה

אמר להו רב ששת לעבדי בית ראש הגולה:
אהדמו לי הדמי דחיותא [סדרו לפני את
חלקי הבהמה]!

אייתו תלת ברעי אותיבו קמיה [הביאו שלש
רגלים והניחו לפניו].

אמר להו רב ששת: הא [האם] בהמה זו
בעלת שלש רגלים הואי [היתה]?!?

שמעו זאת העבדים, פסוק, אייתו הרא
מעלמא אותיבו קמיה [חתכו רגל אחת
מבהמה אחרת בעודה חיה, שהיא אבר מן
החי, והביאו לפניו].

אמר ליה רב ששת לשמעיה [לשמשו]:
אותביה נמי להך דירך [הניח לפני גם את
הרגל שאצלך]. אותבה [הניחה השמש].

אמר להו רב ששת לעבדי בית ראש הגולה:
האי [בהמה זו] וכי בת חמש רגלים הואי
[היתה]?

אמר ליה ראש הגולה לרב ששת, משנוכח
בצדקתו של אב ששת: אי הכי [אם כך],
ליעבדו קמיה [שמעיה] דמר וליכול [שיכינו
את הבשר לפני שמשו של אדוני, שיווכח
שעושים הכל בכשרות, ואז תוכל לאכול]
בלי חשש.

אמר ליה: לחיי [בסדר].

קריבו תבא קמייהו [הביאו שולחן לפניהם],
ואייתו קמיה בישראל [והביאו לפניו בשר],
ואותיבו קמיה ריפתנא דחנקא חמתא
[והניחו העבדים לפניו בתוך הבשר עצם
קטנה מכף הירך שיכולה לחנוק] שרב ששת
היה עוור, וחשבו שלא יראנו ויאכל ויחנק.

גשישה [מישש את הבשר] והרגיש באותו
עצם.

ושקלה [ונטל אותה] את כל חתיכת הבשר,
וכרכה בסודריה.

לכתר דאכיל [אחרי שאכלו], ראו את רב
ששת שכרך משהו בסודרו, ורצו לבדוק
מהו.

אמרי ליה העבדים:

איגניב לן כסא דכספא [נגנב לנו כוס א-טו
מכסף], והחלו לבדוק את כולם, ולחפש
שמא אחד מהסועדים גנבו.

בהדי דקא מעייני ואתי [בזמן שהיו בודקים
ובאים], אשכחה [מצאוה] את חתיכת הבשר
דכרכה בסודריה.

אמרי ליה העבדים לראש הגולה: חזי מר
[יראה אדוני] דלא מיכל קא בעי, אלא
לצעורן [שאינו רוצה לאכול אלא רק לצער
אותנו], שהרי לאחר כל מה שנעשה עבורו,
לא אכל.

אמר להו רב ששת: אנא מיכל אכלי, וטעמי
ביה טעמא דחיוורא [אני אכלתי, וטעמתי בו
טעם של בשר בהמה בעלת שחין], ולכן לא
גמרתי לאכול.

אמרי ליה העבדים: חיוורא לא עביד לן
האידנא [לא חשטנו היום בהמה בעלת
שחין]!

אמר להו רב ששת: בדקו את עור הבהמה
בדוכתיה, במקומו של עצם זו בכף הירך,
ותמצאו בעור שהוא לבן.

דאמר רב חסדא: כתם אוכמא בחיוורא
[שחור בעור לבן], וכתם חיוורא באוכמתא
לבן בעור שחור — סימן ללקותא היא, שהיה
שם חולי ונהפך העור ללבן.